

The background of the cover is a painting of a young boy in a military uniform, seen from behind. He is wearing a dark green tunic with a tan cross-shaped strap across his back and a tan satchel. He stands on a dark, rocky outcrop, looking out over a landscape of red and orange smoke or fire. The sky is a pale, hazy grey with a few small white specks. The overall mood is somber and contemplative.

Avi La guerra dels botons

Traducció de David Nel·lo

Editorial Bambú
és un segell d'Editorial Casals, SA

Títol original: *The Button War*

Publicat per acord amb Walker Books Ltd.

Aquesta novel·la és una obra de ficció.
Tots els noms, els personatges, els llocs
i els fets que hi apareixen són producte
de la imaginació de l'autor o, quan són
reals, s'utilitzen de forma fictícia.

© 2018, Avi Wortis Inc., pel text
© 2019, David Nello, per la traducció
© 2019, Editorial Casals, SA, per aquesta edició
Casp, 79 – 08013 Barcelona
Tel.: 902 107 007
editorialbambu.com
bambulector.com

Il·lustració de la coberta: Riki Blanco
Disseny de la col·lecció: Estudi Miquel Puig
Coordinació editorial: Jordi Martín Lloret

Primera edició: febrer de 2019
ISBN: 978-84-8343-568-7
Dipòsit legal: B-1046-2019
Printed in Spain
Imprès a Anzos, SL
Fuenlabrada (Madrid)

Qualsevol forma de reproducció, distribució,
comunicació pública o transformació d'aquesta
obra només pot ser realitzada amb l'autorització
dels seus titulars, llevat d'excepció prevista
per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro
Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org)
si necessiteu fotocopiar o escanejar
fragments d'aquesta obra (www.conlicencia.com;
91 702 19 70 / 93 272 04 45).

Hi havia silenci al bosc. La calor de l'agost havia endolcit l'aire, carregant-lo de l'olor madura de la terra i de totes les coses que hi creixien. Els arbres, alts i vells, s'inclinaven damunt nostre com una església antiga. Aquí i allà, els rajos de sol marcaven les plantes amb taques de llum. Unes quantes flors blaves i blanques mostraven la seva cara tímida mentre que algun bolet havia aparegut al sotabosc, com si fos una bombolla marronosa i humida.

També hi havia animals: cérvols vermells, guineus, martes, serps. Però nosaltres no els vèiem. La nostra xerrameca constant i les rialles haurien espantat qualsevol cosa.

Érem set: en Drugi, en Jurek, en Makary, en Raclaw, l'Ulryk, en Wojtex, i jo, en Patryk; tots teníem onze o dotze anys. No formàvem un club ni una banda, més aviat érem un ramat de cabres boges. Corríem pels voltants del poble, vagàvem pels camps, robàvem fruita, xutàvem una pilota gastada amunt i avall del carrer, jugàvem a amagar-nos o

entràvem i sortíem de casa d'un o de l'altre, compartint notícies com aquesta: «La germana d'en Wojtex s'ha tallat un dit!».

Fins i tot ens vestíem d'una manera força semblant: pantalons folgats, camises fosques, gorres amb visera, sabates gastades o botes ataconades. És clar que hi havia diferències. En Raclaw, que tenia un pare acomodat, portava roba bastant nova amb botons lluents. En canvi, la roba d'en Jurek semblava que s'aguantés amb agulles imperdibles.

Però això no tenia cap importància. Nosaltres set sempre ho fèiem tot plegats. Vet aquí per què quan en Jurek va dir-nos que se n'anava a les ruïnes perquè la seva germana s'havia enfadat molt amb ell i li havia dit que havia de marxar de casa seva, nosaltres hi vam anar amb ell.

–Tant se val –va dir ell–, allò és casa meva de debò.

Vam recórrer un quilòmetre i mig endinsant-nos en el bosc, llavors vam deixar el camí (en Jurek anava al capdavant) i vam trescar per sota d'uns arbres foscos fins que vam arribar a un terreny més elevat. Aleshores vam veure uns fonaments esfondrats i trossos de parets velles amb les pedres d'un verd grisós, cobertes de molsa i líquens. La major part estava mig enfonsada dins la terra. Encara hi quedava una xemeneia torta amb una llar de foc que es podia fer servir.

Vaig pensar que en una altra època allò devia haver estat una granja.

10 En Makary estava convençut que aquell lloc era l'amagatall abandonat d'uns bandits.

L'Ulryk creia que es tractava d'una antiga església.

En Jurek va insistir que eren les ruïnes d'un castell, que havia estat propietat de l'antic rei Boleslau el Valerós. Encara més, en Jurek reivindicava que ell era l'autèntic descendent de Boleslau i que, per tant, ell era, en realitat, el legítim propietari de les ruïnes, del bosc i fins i tot del nostre poble.

Com que ja sabíem que en Jurek s'havia inventat aquella història per fer-se el milhomes, vam seguir-li la veta, com si fos una broma. De la mateixa manera que ens deia que era de descendència reial, també ens hauria pogut dir que venia de la lluna. Potser que al poble hi hagués altres nois igual de pobres que en Jurek, però jo no els coneixia.

Quan vam arribar a les ruïnes, vam fer el que fèiem sempre: vam arreplegar llenya per encendre un bon foc a la llar. Tant era si aquell dia feia calor. Ens agradava seure davant del foc perquè era com si visquéssim una aventura.

En Jurek i jo vam anar junts, l'un al costat de l'altre, mentre buscàvem llenya.

–La teva germana et deixarà tornar a casa, oi? –li vaig preguntar.

–Sí, sempre acaba dient que sí –va dir ell amb una arronsada d'espatlles i un somriure per fer-me saber que tant li feia.

Mentre plegàvem branquillons, vaig veure una cosa petita que sobresortia del fang. Vaig ajupir-me per collir-la.

–Deixa-m'ho veure –va cridar en Jurek–. Jo ho he vist abans.

Cosa que no era veritat.

Em vaig girar, donant-li l'esquena, fins i tot quan em vaig acostar aquella coseta als ulls.

–Què és? –em va demanar en Jurek–. Va!

Pel que em va semblar, no era res més que un botó normal i corrent, vell i rovellat.

–És una moneda? –va preguntar-me en Jurek–. Una joia?

–Un botó.

–El necessito.

Me'l vaig mirar.

–És clar que no. Tu fas servir agulles imperdibles.

Això el va fer callar en sec. Es va quedar allí, bocabadat, amb cara d'estaquirot. El seu posat de babau em va fer riure.

La meva rialla va ser com un esperó. Se'm va abraonar al damunt i va intentar prendre'm el botó.

–És meu! –va cridar.

–Que no! –vaig dir jo, esquivant-lo.

–Que sí! Tot el bosc és meu!

No parava de fer saltirons per veure si em podia prendre el botó.

Però jo em movia contínuament perquè no me'l pogués arrabassar.

–Au, vinga! –va bramar–. És meu!

Vaig recular i me'l vaig mirar. Respirava com una manxa, amb els punys closos i les galtes vermelles i enceses. Mai no l'havia vist tan enfadat.

–Ep, què tens? –li vaig dir.

–Tot el que hi ha en aquestes terres és meu! –va cridar–. Dona-me'l! Aquí soc el rei!

–Quina bestiesa!

–No és cap bestiesa! –va xisclar, i va provar de prendre-me'l altra vegada, però el vaig tornar a esquivar.

Ho he de reconèixer: jo no n'havia de fer res, d'aquell botó. I si en Jurek actuava d'aquella manera tan ximple, era per tota la història del rei Boleslau. Però per culpa d'allò jo no volia donar-li el botó.

Tot seguit, va plegar un pal llarg de terra i el va alçar ben amunt, com si m'anés a clavar una bastonada.

–Dona-me'l! –va rugir, amb cara enfurismada.

Mentrestant, brandava el pal com si fos un garrot.

En sec em va agafar por, vaig recular unes quantes passes i me'l vaig mirar bé, sense entendre què li havia agafat.

–T'ho adverteixo! –Va cridar i se'm va acostar, amenaçant-me amb el pal–. Tot el que hi ha en aquestes terres és meu. Absolutament tot! Dona-me'l!

El cor em batejava amb força, però no volia rendir-me.

–D'acord –li vaig dir, i vaig llançar el botó tan lluny com vaig poder–. Si el vols, ves-lo a buscar.

Ni tan sols va mirar en la direcció cap a on l'havia llançat. Es va quedar allí, palplantat, amb el pal a la mà, panteixant, tremolant. L'odi que li llegia en els ulls m'era incompreensible.

Va abaixar el pal, a poc a poc, però no va deixar de mirar-me.

Vaig recuperar la veu:

–Jo me'n torno –vaig dir i vaig marxar corrents, deixant en Jurek allà, amb el seu pal i tota la seva fúria.

Quan vaig arribar a les ruïnes, no vaig dir-ne res als altres. Era massa esgarriós i no tenia sentit.

Al cap d'una estona, en Jurek va tornar. Ara semblava calmat, però d'entrada va evitar mirar-me. Tampoc no em va dir res. Jo no li vaig preguntar si havia trobat el botó. O

per què havia actuat d'aquella manera tan poca-solta. En comptes d'això, vam seure tots davant del foc, com sempre, parlant i fent barrila.

Quan va començar a fer-se fosc, ens vam alçar i ens vam preparar per tornar. En Jurek va ronsejar.

Per mirar de fer les paus, li vaig dir en un to simpàtic:

–Vens cap a casa?

Em va mirar amb una expressió absent:

–Això és casa meva.

Nosaltres vam marxar. Ell es va quedar.

Mentre caminàvem cap al poble, jo rumiava tot el que havia passat. La veritat és que mai a la vida havia vist tan d'odi en la cara de ningú com el que hi havia en la d'en Jurek. Desconcertat, vaig mirar d'oblidar aquella bogeria, amb l'esperança que no tornaria a passar més.

Però sí que va tornar a passar.

Quan ara hi penso, veig que en Jurek i jo érem com dos cans de la mateixa gossada. De vegades fèiem voltes l'un al voltant de l'altre, remenant la cua. D'altres, ens grunyíem, com havíem fet a les ruïnes. Dit d'una altra manera, érem amics, fins i tot molt bons amics, però al mateix temps també érem rivals. Però no us penseu que ell o jo –o ningú altre– en parlés. O entengués per què era així. Senzillament, era així.

Però si entre nosaltres hi havia algú que manava, era en Jurek. Ell era el que s'empescava noves idees sobre què podíem fer. En un poble petit, com el nostre, no era fàcil tenir noves idees. Ell, però, en tenia per donar i per vendre.

Alguns dels projectes d'en Jurek estaven la mar de bé: curses, competicions de pesca, construcció de forteses. D'altres tenien més mala bava: abatre la vella pomera del senyor Konstanty, embussar la xemeneia de cal jutge amb

palla, escapar-nos i amagar-nos al bosc durant una setmana sense avisar ningú. No és que fossin bretolades, però poc els faltava.

El que ens agradava era desafiar-nos a fer tal cosa o tal altra. Però heu d'entendre que gairebé mai fèiem res de dolent. Ens divertíem fanfarronejant, com si fóssim el gall del galliner. Però en comptes de fer quiquiriquic, nosaltres rèiem. Aquests reptes o juguesques ens servien per mesurar-nos els uns als altres; així sabíem qui era el més fort, qui era el més dèbil.

Jo era el que havia d'entomar les males idees d'en Jurek, quan ell volia desfiar algú. Suposo que era perquè els meus pares eren estrictes. Sempre volien saber el que jo feia, i després em jutjaven. És clar que ells no sabien de la missa la meitat.

El més curiós, però, és que tot i que en Jurek i jo érem amics, tots dos érem molt diferents.

Teníem dotze anys, però jo era més alt, més cepat.

Ell tenia els cabells llargs i castanys, la cara allargada, els ulls blau pàlid.

Jo tenia els cabells rossos, tallats curts, la cara rodona, les orelles grosses i, en general, era de bon acontentar.

En Jurek no parava de dir com n'era, d'important, ell, amb tot aquell romanço del rei Boleslau. I la cosa empitjorava quan érem a les ruïnes.

Els pares sempre em deien que havia de ser amable amb la gent.

16 Com que els pares d'en Jurek s'havien mort feia molt de temps, ell vivia amb la seva germana de divuit anys. Nosaltres, els altres nois, la trobàvem molt bonica. Ell te-

nia una altra germana, però s'havia casat i havia deixat el poble. Jo no tenia ni idea d'on vivia.

El lloc on vivia en Jurek i la seva germana era una mena de barraca d'una sola peça, al final d'un carreró estret, als afores del poble. Era un casinyot que queia a trossos.

Els pares i jo vivíem en una casa de fusta de tres habitacions, en un carrer estret a la vora del centre del poble. Teníem una habitació principal, on hi havia el llit dels pares cobert amb un edredó de plomes, una cuina amb tres cadires, una taula per menjar i, a més, una finestra de vidre. El taller del pare era a la banda del darrere. A fora hi havia la comuna amb el vàter.

La germana d'en Jurek rentava la roba per als soldats russos que vivien a l'antiga caserna que hi havia a ponent. Rentava la roba al riu i després l'estenia en una corda lligada a dos arbres, darrere de casa seva. Amb el que guanyava amb la bugada en tenia just per pagar el lloguer i comprar menjar. Però sempre tenia les mans vermelles per culpa de l'aigua freda i el lleixiu.

Un cop la bugada estava eixuta i plegada, en Jurek la duia al russos i en tornava amb un altre munt de roba bruta. També s'encarregava de recollir els diners per a la seva germana, però no sempre els hi donava tots. O almenys això és el que em va dir, però em va fer jurar que no ho diria a ningú. És clar que ell sempre fanfarronejava i exagerava, i jo no estava segur que m'hagués dit la veritat.

El meu pare era carreter; construïa i reparava rodes de carro de fusta. Era la mateixa feina que havien fet el seu pare i el seu avi, i es remuntava, suposo, a l'inici del temps. De fet, al pare sempre li agradava dir: «El món sempre ha

girat sobre rodes de fusta. I sempre hi girarà. Recorda això i et podràs guanyar la vida». I vet aquí que per aprendre'n, jo també treballava amb ell al taller.

A la nostra petita cuina, la mare feia servir una cuina econòmica; jo era el que anava a buscar la llenya i l'aigua. Sempre hi havia una olla de ferro colat plena de sopa que mai es refredava i mai s'acabava. La mare també sargia la roba dels jornalers del camp a canvi de menjar, i tot anava a parar a dins l'olla. Cada nit sopàvem tots tres plegats. La mare hi tenia molta fal·lera.

En canvi, en Jurek gairebé mai feia els àpats amb la seva germana. Es barallaven tot el sant dia, i ella sempre li deia que toqués el dos, com aquell dia que vam anar a les ruïnes.

A l'escola jo era un bon deixeble. I en Jurek? Tothom sabia que ell era el pitjor.

Jo dormia en una mena d'altell de fusta, alt i ample, a l'escalforeta de la cuina. Per pujar-hi, m'havia d'enfilar per una escala de fusta que havia construït el pare quan jo era més petit.

En aquella mena de llitera, hi guardava una capsa petita amb tapa que m'havia fet el pare quan vaig fer la confirmació. A dins hi guardava un grapat de coses especials: un tros de fil de plata, una papallona amb unes ales d'un verd irisat, un retrat en color de sant Adalbert, i una pedra completament blanca però que tenia una veta blava que semblava un ull de gat.

Em penso que en Jurek no tenia res de res.

18 I pel que fa a tota aquella història del botó a les ruïnes, jo me'n vaig oblidar, i les coses van continuar com sempre, fins que va passar una cosa molt sorprenent.

Encara era l'agost, i jo anava cap a l'escola, corrent pel carrer gran, quan vaig fixar-me en un ocell enorme i negre que volava per un cel d'un color vermell de sang. Es dirigia cap al nostre poble.

Tot i que la nostra vella escola de fusta, amb el seu campanar xaparro, quedava a menys de cinquanta metres, em vaig aturar per observar-lo millor; volia saber què era el que veia.

Vaig mirar al meu voltant per saber si hi havia algú de la colla. No vaig veure ningú. Però el poble estava animat, hi havia un munt de gent al carrer. El senyor Kaminski estava obrint els porticons de la seva petita botiga de plats i olles. La senyora Kaczmarek estava col·locant les seves botes de segona mà. Vaig veure passar el senyor Zajac i el seu carro de llet tirat per un ase. I hi havia una gran gentada: els jornalers que anaven a treballar als camps que rodejaven el poble. Però era com si ningú s'hagués adonat d'aquell ocell. Només jo.

Al cap d'uns minuts de mirar fixament l'ocell –si és que ho era–, vaig veure que tenia unes ales dobles, les unes damunt les altres. No era com cap ocell que hagués vist mai abans. Em va fer pensar que en realitat no era un ocell, sinó un insecte gegant, com si fos un espiadimonis, amb les seves ales múltiples. Veure'n un d'enorme com aquell hauria estat extraordinari; al meu poble no passava sovint, això de veure coses poc comunes.

Mentre m'estava allà, bocabadat, vaig adonar-me que les ales d'aquella criatura no es movien. I si era un corb que planava amb el vent? Però no feia vent, i l'aire, càlid i humit, era tan fofu com els peixos morts de la peixateria de la senyora Zielinski.

Llavors vaig començar a sentir un soroll constant i repetitiu que semblava que vingués d'aquella cosa voladora. No era un soroll de bronziment ni un zum-zum, res que s'assemblés a un borinot o un mosquit; era més aviat un crac-crac. Em va fer pensar en la fregadissa de les ales d'un saltamartí. L'altre únic soroll en què podia pensar era el d'una destrat que colpejava –crac, crac, crac– molt de pressa. Però, és clar, fos el que fos, jo ja sabia que no podia ser una destrat, allí dalt.

A continuació, unes quantes persones van alçar el cap, però no van fer res més que mirar fixament i després continuar fent allò que feien.

I jo palplantat allí, fascinat.

Fos el que fos, va perdre altura fins que va ser a uns quaranta-cinc metres de terra. Malgrat això, va continuar volant, cada cop més a prop d'on era jo.

Més gent del carrer va deixar el que feia i, igual que jo, tots van mirar.

Aleshores vaig observar que hi havia cables i pals en aquelles ales dobles, i al mateix temps alguna cosa que semblava fum sortia del que hauria estat el seu nas. Era gairebé com si un dragó volador escopís foc. Però jo no creia en dragons.

Després vaig veure alguna cosa com un disc gris davant del nas d'aquella cosa –si és que era un nas. Feia l'efecte que giravoltava. Potser, em vaig dir a mi mateix, el que veia era un màquina, una màquina que podia volar. Si vaig tenir aquell pensament va ser per una cosa que m'havia dit en Raclaw; ell deia que hi havia gent que s'havia inventat unes màquines que podien volar.

Però vet aquí que la gent parlava de tota mena de noves invencions en el que nosaltres anomenàvem el «món llunyà». Coses que no eren del nostre poble. La veritat és que quan en Raclaw em va parlar de màquines que podien volar, no me'l vaig creure.

–Com vols que voli una màquina? –li vaig dir.

–Doncs sí que volen.

–On ho has sentit, això?

–Ho posava un diari que llegeix el meu pare. Explica coses com aquesta. Es diuen aeroplans.

–Que n'has vist mai, tu, un d'aquests... aeroplans? –li vaig dir jo amb dificultat per pronunciar aquella paraula.

–Només una foto.

–Saps què? No m'ho crec.

–A mi tant me fa. És veritat.

Mentre m'estava allí mirant, vaig començar a pensar que en Raclaw potser tenia raó, potser el que veia era una màquina voladora.

Darrere del nas de la màquina hi havia com un bony, i al cap d'una bona estona de mirar-m'ho bé, vaig entendre que allò era un home que anava a dalt de la màquina. El cap de l'home era grossíssim, amb uns ullots brillants i rodons que no semblaven humans. Ell sí que semblava un insecte. Quina cosa més estranya i trasbalsadora.

Vaig mirar al meu voltant per veure si algú feia cara d'espantat. Tot i que ara hi havia un munt de gent que guaitava, ningú semblava alarmat.

Amb una fuetada de velocitat i un crac-crac, l'aeroplà –si és que era això– va volar per damunt del meu cap i jo vaig haver de tirar-me enrere per veure com n'era, de gros. Mentre passava, una ombra negra va creuar el poble. Ara tota la gent del carrer estava immòbil i bocabadada. Fins i tot hi havia persones que guaitaven des de les finestres obertes.

L'aeroplà va passar per damunt meu i va provocar un remolí de vent. Vaig veure que duia unes creus negres a les ales, i també unes rodes i una mena de cua mecànica. Aleshores vaig saber que allò era efectivament una màquina voladora. Això em va deixar tot excitat.

Un moment després, vaig veure una cosa que queia des de l'aeroplà. El primer que vaig pensar era que allò formava part de la màquina o, amb l'ocell encara al cap, que era un ou. Com que el volia agafar, vaig posar-me a córrer cap a on havia caigut.

Tot d'una hi va haver una resplendor vermella, seguida d'una gran explosió. En menys d'un segon, a l'escola es van aixecar unes flamarades blaves, grogues i vermelles.

La força de l'explosió va ser com un cop de puny al pit i em va fer trontollar. Malgrat això, vaig aconseguir mantenir-me dret i mirar cap a l'escola. Les flames l'havien engolit i un fum negre i espès pujava cap al cel. Hi havia una pudor agra que empastifava l'aire, una cosa que coïa als ulls.

Vaig buscar la màquina voladora. Havia guanyat altura descrivint un cercle ample, i ara se'n tornava per on havia vingut, cap a ponent.

Immediatament després, la gent esverada –cridant, plorant, xisclant– va córrer en direcció cap a l'escola.

L'edifici que hi havia al costat de l'escola era l'església. La gent, sobretot les dones, sortien de dins, i també el nostre vell capellà, el pare Stanislaw.

També hi havia soldats russos que corrien des de les casernes del poble; alguns duïen el fusell a la mà.

Vaig posar-me a córrer cap a l'escola, però em vaig aturar quan vaig veure dos xiquets, i després quatre, que

sortien fent tentines de la porta en flames de l'edifici de l'escola. En vaig reconèixer un que tenia nou anys i es deia Cyril. Se li havia encès la roba i xisclava d'una manera que jo no havia sentit mai de la vida.

Mentre me'l mirava horroritzat, en Cyril va caure a terra i va començar a espeternegar. El pare Stanislaw va córrer cap a ell i va intentar apagar-li les flames amb les mans. No va servir de res: en Cyril continuava bramant d'aquella manera esgarrifosa.

Més gent del poble va arribar corrents; cridaven i xisclaven. Alguns van acostar-se a en Cyril. D'altres van intentar apagar el foc de l'escola. Jo tenia tanta por que em vaig quedar immòbil. Plorava amb uns grans sanglots i no em podia contenir.

Al cap d'un moment, l'edifici incendiats va esfondrar-se amb un estrèpit fortíssim, com si algú hagués xuclat tota l'escola amb una inspiració profunda.

Incapaç de reaccionar, vaig veure com s'enduïen en Cyril, mort. El nostre mestre, el senyor Szujski, també es va morir.

Quan ma mare, molt esverada, em va trobar, jo era allà dret, massa espantat per poder-me moure. Em va abraçar amb força i no parava de fer-me petons al front. Jo no parava de plorar. Ella tampoc.

Més tard, encara trasbalsat, encara tremolós, vaig rondar amunt i avall per escoltar el que deia la gent. Tothom creia que allò era un aeroplà i que el que havia llançat damunt l'escola era una cosa que anomenaven *bomba*.

En altres paraules, va ser aquella màquina voladora la que va dur la guerra al nostre poble.

Vaig néixer al poble i hi havia viscut tota la vida. No era gens gran. Devia tenir unes cent cases de fusta i de maons. Cap dels edificis era gaire gran, a excepció de la casa de tres pisos on vivia el jutge. M'imagino que al poble hi devien viure unes mil persones, quasi totes pobres. Sí, és clar, hi havia un parell de rics terratinents, però la majoria d'habitants eren camperols i jornalers que treballaven als camps petits que hi havia al voltant del poble. També hi havia uns quants botiguers, però no feien gaires diners.

El carrer gran, al centre del poble, era de llambordes. Des d'allí sortien una sèrie de carrers i carrerons. Com que eren de terra, quan plovia s'omplien de fang, i a l'hivern, de neu bruta i enganxosa.

Als camps del voltant hi conreaven patates, cols, cebes i sègol. Més enllà, a uns tres quilòmetres cap a l'est, hi havia un bosc espès, verd i fosc a l'estiu, gris i blanc a l'hivern.

Un riu travessava el poble, i nosaltres l'anomenàvem senzillament així: el Riu. La meitat dels habitants vivien a l'est del Riu, l'altra meitat, al costat oest, però érem un mateix poble. Un pont de fusta desgavellat creuava d'una banda a l'altra per sobre de l'aigua. La gent deia que el pont era el motiu pel qual havien construït el poble.

L'aigua del Riu era molt freda. La gent hi rentava la roba, igual que la germana d'en Jurek. A l'estiu, jo i els meus amics hi nedàvem o anàvem a pescar. A l'hivern, fins i tot quan nevava, el Riu no es congelava mai. El corrent era massa ràpid, com si volgués fugir de nosaltres.

També hi havia l'església catòlica, la de Sant Adalbert, amb el nostre capellà, el pare Stanislaw. Aquell home m'era simpàtic. No ens renyava i ens explicava bones rondalles.

Darrere de l'església hi havia un cementiri ben atapeït, així que la gent del poble, ni tan sols quan es moria, no se n'allunyava mai.

Abans de la bomba de l'aeroplà, teníem l'escola, un edifici amb una sola classe. A ningú li agradava anar-hi; era un avorriment. El mestre, el senyor Szujski, tenia una vara amb la qual li agradava pegar-nos a les cames quan ens equivocàvem de resposta, i que, segons ell, era gairebé sempre. En Jurek rebia més que els altres. Així mateix, per ordre governamental, el senyor Szujski ens havia d'ensenyar només en rus. A l'escola no ens deixaven parlar en polonès.

L'única carretera que entrava i sortia del poble era d'argila grisosa. De nit, si lluïa la lluna, la carretera resplendia com si fos una Via Làctia en direcció a la Terra. El senyor Wygoda, el boter del poble, i el meu pare, una vegada em

van explicar que si caminaves per la carretera en direcció a l'oest durant molta estona, al final anaves a parar a una gran ciutat. També em van dir que si anaves cap a l'est trobaves una ciutat encara més gran. Però jo no vaig preguntar mai com es deien.

De vegades pensava que potser estaria bé caminar per la carretera, cap a l'est o l'oest. Però com que no sabia on aniria a parar, acceptava que vivia enmig del no-res, i que em quedaria al poble la resta de la meva vida –i la mort també–, igual que tothom.

Sempre fèiem broma i dèiem que al nostre poble res no havia canviat durant mil anys i que res canviaria en els propers mil. Vet aquí per què allò de l'avió i la bomba va ser una enorme sacsejada. Per primer cop a la meva vida no sabia què passaria.

No ho sabia ningú.

Al centre del poble, al carrer gran, a la vora del pont, hi havia un pedrís de ciment i de gairebé un metre d'altura, i els costats feien tres metres per tres. Al damunt hi havia un sortidor, que era com una font, i havies de bombar l'aigua amb unes rodes, a banda i banda. La canella era de ferro, tota rovellada. Quan feies girar les rodes, l'aigua rajava, bona i fresca. Pel que jo sabia, sempre havia estat allà.

Als matins i a primera hora de la vesprada, les famílies s'hi aplegaven amb galledes de fusta per agafar l'aigua diària. Aquesta era una de les meves feines de casa.

A la tarda, les dones venien a buscar-hi l'aigua que necessitaven per cuinar i intercanviaven notícies. Havent sopat, els homes anaven a la taverna que hi havia a l'altre costat i seien als bancs per enraonar i explicar la seva versió de les noves que corrien. Enfront del sortidor hi havia la casa del jutge. Quasi cada vespre, sobretot a l'estiu, jo i els meus sis amics ens trobàvem al sortidor.

Al poble també hi havia més nois, un munt, però per a nosaltres, el pedrís del sortidor era nostre. Quan hi érem nosaltres, no hi volíem ningú més.

Cada vespre, o més tard, en temps de calor, després de l'escola, de les obligacions, o quan la feina ja estava enllestida, nosaltres ens instal·làvem al pedrís i sèiem al nostre lloc per mirar la gent, els carros, les carretes, els cavalls i els ases que passaven. Com que sempre ens aplegàvem al sortidor, els del poble sovint l'anomenaven «la font de la Joventut».

Sèiem allí, explicàvem acudits dolents, fèiem tabola, dèiem ximpleries, donàvem coces enlaire, xiulàvem a les noies, ens clavàvem patacades els uns als altres, sense cap motiu, i xerràvem i xerràvem; les nostres paraules eren com un joc de cartes que barrejàvem sense parar.

Tres dies després de la bomba, nosaltres, la colla, érem al sortidor a la tarda, perquè acabàvem d'assistir al funeral d'en Cyril. Com que les cremades que havia sofert eren tan terribles, el van cobrir completament. El pare Stanislaw va explicar a l'Ulryk que en Cyril ja no tenia cara.

Quan vaig sentir allò se'm va regirar l'estómac.

Durant el funeral, ja sabíem que havíem d'adoptar un posat afligit, i vam intentar fer bé el nostre paper. Però la cerimònia va ser llarga i nosaltres no sabíem què fer-ne, de la nostra pena. Feia calor, era en ple mes d'agost, i les llàgrimes i la tristesa ens ofegaven com una flassada massa gruixuda.

Mentre sèiem als bancs durs de l'església, de tant en tant ens miràvem de reüll, fèiem ganyotes, ajupíem el cap, ens gratàvem les cames, i finalment, quan algú enmig de

la congregació va deixar anar un rot, ens va costar molt contenir les rialles.

Després de l'enterrament, la gent del poble es va quedar davant de l'església, parlant de si l'aeroplà tornaria o no, i si deixaria caure una altra bomba.

Al sortidor, nosaltres tampoc no vam parlar d'en Cyril. Tot i que estàvem tristos, amoïnats, no sabíem com parlar d'ell o del nostre mestre. Ni el fet que la nostra escola s'hagués convertit en aquella ruïna negra va conduir-nos a comentar-ho. Tal com he dit, nosaltres odiàvem el nostre mestre, el senyor Szujski. La veritat és que de l'única cosa que podíem parlar era de per què l'aeroplà havia vingut i ens havia llançat aquella bomba.

I de si tornaria...